

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Декан факультету
педагогіки та психології
Олефіренко Т.О.

“ _____ ” _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА З ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІКУЛЬТУРНА ОСВІТА
освітнього ступеня бакалавра

галузі знань 01 освіта

спеціальності 012 Дошкільна освіта

Шифр за навчальним планом: ПН 07

Київ – 2020 р.

Робоча програма розроблена на підставі навчальної програми «Полікультурна освіта» затвердженої на засіданні Вченої ради НПУ імені М.П. Драгоманова «_» 20 року, протокол №

Розробники: Савлук Г. І., викладач кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості

Затверджено на засіданні кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти та дитячої творчості
“28” серпня 2020 року протокол № 1

Завідувач кафедри

Цветкова Г.Г.

I. Опис навчальної дисципліни Полікультурна освіта

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни	Методи навчання і форми контролю
Галузь знань <u>01 «Освіта»</u>	Кількість кредитів – 3 (денна форма навчання)	<p>Методи навчання</p> <p>Словесні – лекція, пояснення, бесіда;</p> <p>практичні – виконання практичних завдань, розробка структурно-логічних схем, таблиць;</p> <p>самостійне вивчення теоретичного матеріалу, конспектування першоджерел та їх аналіз, розробка структурно-логічних схем, таблиць.</p> <p><i>Методи та форми дистанційного навчання</i> система Moodle https://moodle.npu.edu.ua/course/view.php?id=4906 інтернет- конференція Cool Meet.</p>
Спеціальність 12 дошкільна освіта	Загальна кількість годин - Денна 90	
Освітній рівень бакалавр	Лекції 18	
	Семінарські (практичні) заняття: 21	
Статус дисципліни ВИБІРКОВА		Форми поточного контролю – усне опитування студентів, виконання тестових та практичних завдань на практичних заняттях, перевірка завдань для самостійної роботи.
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом 1ий		
Семестр 6 –ий (заочне); Семестр 7 –ий (заочне);	Самостійна робота: 51	Модульний контроль – письмова модульна контрольна робота.
Тижневе навантаження(год.) -аудиторне: 3 год -самостійна робота	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:	Форма підсумкового контролю залік Залік дистанційного навчання: (тести/завдання в системі Moodle).
Мова навчання - українська		
Передумови навчання:		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної становить:
для денної форми навчання - _____

Професійна діяльність вимагає від фахівців вмінь вирішувати принципово нові завдання, у тій чи іншій формі проводити дослідження і творчо використовувати досягнення науки та вдосконалювати свою кваліфікацію. Зміст дисципліни сприяє посиленню методологічної спрямованості навчального процесу у ВНЗ, формуванню наукового світогляду у бакалаврів, що є однією з умов підвищення якості їх підготовки. Це істотно наближує дисципліну до практичної сторони навчального і наукового процесу.

Предметом вивчення дисципліни є вивчення теоретичних та практичних основ проблеми полікультурної освіти, розвиток творчого мислення, дослідницьких навичок, наукової інтуїції, творчий підхід до сприйняття знань.

Міждисциплінарні зв'язки: «Полікультурна освіта» має тісні зв'язки з соціальною комунікацією, педагогікою, дисциплінами психологічного циклу, філософією освіти, педагогічною майстерністю.

Мета викладання навчальної дисципліни «Полікультурна освіта» є: висвітлення полікультурного аспекту неперервної освіти; розуміння культури особистості як цілі і фактора освіти; формування майбутнього педагога як «людини культури», здатної до спілкування і плідної співпраці з людьми різних національностей, віросповідань та культур, до світового споглядання в умовах культурного і національного плюралізму, гуманістичних і демократичних цінностей.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Полікультурної освіти» є:

- розкрити суть поняття «полікультурна освіта (виховання)» і показати його значущість для всього суспільства в цілому і для особи зокрема в епоху глобалізації;
- окреслити коло знань і навичок, які потрібні майбутньому вихователю дошкільної освіти;
- сформувати у студентів потребу в постійній систематичній самоосвіті та самовихованні як необхідних умовах професійного росту;
- визначити основні принципи, за якими повинна здійснюватись організація полікультурного виховання в середовищі.

II. Основні результати навчання і компетентності, які вони формують

№	Результати навчання	Компетентності
1.	<p><i>Знати</i> сутність терміну «полікультурна освіта», самобутність та рівноцінність різних культур, ключові поняття у вітчизняній та зарубіжній педагогіці: «полікультурність», «полікультурне виховання», «міжкультурна комунікація», хто такі «Етнічні» українці, цінності глобальної освіти, про розвиток та становлення полікультурної освіти в Україні, нормативно-законодавчі документи у яких закладені ідеї полікультурності, поняття та види толерантності, інтолерантності, причини інтолерантності, науковий аналіз категорій «компетенція» та «компетентність».</p> <p><i>Вміти</i> розкрити сутність і технології реалізації культурологічного підходу до сучасної освіти; позитивно впливати на зміни мислення різних культур, оскільки люди починають краще розуміти інші культури і помічати не лише відмінності, але і схожість між їх культурою і іншими культурами; виховати полікультурну особистість.</p>	<p><i>Здатність</i> розуміти полікультурну освіту як процес оволодіння знаннями про різні культури своєї країни, Європи і світу в цілому; сформувати здатність працювати індивідуально та в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей; вирізняти загальне і особливе в рідній культурі, у світовій культурі, з метою духовного збагачення, толерантного і терпимого ставлення до представників інших культур, формування вмінь і навичок для здійснення взаємодії в умовах полікультурного співтовариства.</p>

2.	<p><i>Знати</i> сутність культури, теоретичний аналіз та обґрунтування поняття «інноваційна культура педагога», основні особливості та структурні компоненти інноваційної культури педагога, поняття гуманітаризація освіти та культуротварча діяльність, пріоритетні напрями, структуру та принципи культуротворчої діяльності, ключові компетентності майбутнього спеціаліста.</p> <p><i>Вміти</i> активно залучати дітей до освітнього процесу; використовуючи вже набуті ними навички у пізнавальному, чуттєвому, поведінковому аспектах до самостійного формування знань; розвивати критичне мислення та творче осмислення інформації; планувати стимулюючі та культурно значущі для дітей дошкільного віку види діяльності у комфортному, сприятливому для соціалізації середовищі.</p>	<p><i>Здатність</i> застосовувати методики, що передбачають співробітництво між дітьми та педагогами, розвивають взаєморозуміння та самостійність, сприяти зростанню самоповаги та успішності дітей; зберігати, збагачувати та поділяти з іншими свою культурну спадщину.</p>
----	---	---

II. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної програми відводиться 3 кредити ЄКТС 90 годин.

1. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. БАГАТОКУЛЬТУРНІСТЬ І ОСВІТА												
Тема 1.1. Освіта як культурний феномен людства	10	2	2			6						
Тема 1.2. Полікультурна освіта в Україні: до сутності поняття	10	2	2			6						
Тема 1.3. Національна свідомість. Толерантність та інтолерантність	14	3	4			7						
Тема 1.4. Полікультурна компетентність педагога	10	2	2			6						
Усього годин за модулем 1	44	9	10			25						

Модуль 2											
Змістовний модуль 2. КУЛЬТУРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА											
Тема 2.1. Інноваційна культура як вищий прояв загальнокультурних професійних та особистісних якостей педагога	15	2	4			9					
Тема 2.2-2.3. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти	20	4	5			11					
Тема 2.4. Формування полікультурної компетенції майбутніх спеціалістів	11	3	2			6					
Разом за змістовим модулем 2	46	9	11			26					
РАЗОМ	90	18	21			51					

№ з/п	4.1. Назва модулів, тем та їх зміст	К-сть годин	
		Всього	в т. ч. лекцій
1.	ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. БАГАТОКУЛЬТУРНІСТЬ І ОСВІТА	44	9
1.1.	Тема 1.1. Освіта як культурний феномен людства Суть і проблеми полікультурної освіти. Самобутність та рівноцінність різних культур. Ключові поняття у вітчизняній та зарубіжній педагогіці: «полікультурність», «полікультурне виховання», «міжкультурна комунікація». Культура як модель гуманітарної освіти та міжкультурної комунікації. <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 1,2,3.</i> <i>Основні: 1,2,3.</i> <i>Допоміжні: інтернет-ресурси.</i>	10	2
1.2.	Тема 1.2. Полікультурна освіта в Україні: до сутності поняття «Етнічні» українці. Сутність терміну «полікультурна освіта». Полікультурне виховання. Цінності глобальної освіти. Розвиток та становлення полікультурної освіти в Україні. Нормативно-законодавчі документи у яких закладені ідеї полікультурності. <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 4,5,6.</i> <i>Основні: 4,5,6.</i> <i>Допоміжні: 1, інтернет-ресурси.</i>	10	2

1.3.	<p>Тема 1.3. Національна свідомість. Толерантність та інтолерантність Полікультурне виховання. Національна самосвідомість. Типологізація толерантності. Поняття та види толерантності, інтолерантності. Причини інтолерантності. <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 7,8,9,10,11,12,13,14.</i> <i>Основні: 7,8,9,10,11,12,13,14.</i> <i>Допоміжні: 1, інтернет-ресурси.</i></p>	14	3
1.4.	<p>Тема 1.4. Полікультурна компетентність педагога Науковий аналіз категорій «компетенція» та «компетентність». Рівень професіоналізму педагога. Полікультурна компетентність майбутнього педагога. <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22.</i> <i>Основні: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22.</i> <i>Допоміжні: інтернет-ресурси.</i></p>	10	2
2.	<p align="center">ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. КУЛЬТУРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА</p>	46	9
2.1.	<p>Тема 2.1. Інноваційна культура як вищий прояв загальнокультурних професійних та особистісних якостей педагога. Сутність культури. Теоретичний аналіз та обґрунтування поняття «інноваційна культура педагога». Основні особливості та структурні компоненти інноваційної культури педагога. <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.</i> <i>Основні: 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.</i> <i>Допоміжні: 2, інтернет-ресурси.</i></p>	15	2
2.2.	<p>Тема 2.2-2.3. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти. Культура як матеріальне і духовне середовище існування людини, умова розвитку її творчих здібностей. Поняття гуманітаризація освіти та культуротворча діяльність. Пріоритетні напрями, структуру та принципи культуротворчої діяльності. <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40.</i> <i>Основні: 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40.</i> <i>Допоміжні: 3, 4, 5, 6, 7, інтернет-ресурси.</i></p>	20	4
2.3	<p>Тема 2.4. Формування полікультурної компетенції майбутніх спеціалістів. Ключові компетентності майбутнього спеціаліста. Професійна компетентність педагога, що передбачає наявність професійних знань, умінь, навичок і досвід їх застосування в практичній діяльності. Формування полікультурної компетентності педагогів як складової їх професійної компетентності. <i>Рекомендовані інформаційні джерела: 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48.</i> <i>Основні: 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48.</i> <i>Допоміжні: 8, інтернет-ресурси.</i></p>	11	3

4.2. Плани практичних, лабораторних занять. ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. БАГАТОКУЛЬТУРНІСТЬ І ОСВІТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ДО ЗМІСТОВНОГО МОДУЛЮ 1

Практичне заняття 1.1. (виконується після вивчення теми 1.1. Змістовного модулю 1)

Тема. Освіта як культурний феномен людства.

Мета: ознайомити студентів з визначення поняття полікультурності як добросусідства культур; показати самобутність та рівноцінність різних культур; розглянути основні шляхи розвитку полікультурності як збільшення обсягів міжкультурної комунікації.

Ключові слова: освіта, «полікультурність», «полікультурне виховання», комунікація, «міжкультурна комунікація», мовленнєвий етикет.

Основні питання.

1. Суть і проблеми полікультурної освіти.
2. Самобутність та рівноцінність різних культур.
3. Зміст ключових понять у вітчизняній та зарубіжній педагогіці («полікультурність», «полікультурне виховання», «міжкультурна комунікація»).
4. Культура як модель гуманітарної освіти та міжкультурної комунікації.

Рекомендовані інформаційні джерела: 1,2,3.

Основні: 1,2,3.

Допоміжні: інтернет-ресурси.

Практичне заняття 1.2 (виконується після вивчення теми 1.2 Змістовного модулю 1)

Тема. Полікультурна освіта в Україні: до сутності поняття.

Мета вивчення: узагальнити та систематизувати знання студентів щодо розвитку та становлення полікультурної освіти в Україні; розглянути нормативно-законодавчі документи у яких закладені ідеї полікультурності.

Ключові слова: полікультурна освіта, сутність, мультилінгвальне навчання, етнічні українці.

Основні питання.

1. «Етнічні» українці.
2. Сутність терміну «полікультурна освіта».
3. Полікультурне виховання.
4. Цінності глобальної освіти.

Рекомендовані інформаційні джерела: 4,5,6.

Основні: 4,5,6.

Допоміжні: 1, інтернет-ресурси.

Практичне заняття 1.3 (виконується після вивчення теми 1.3 Змістовного модулю 1)

Тема 1.3. Національна свідомість. Толерантність та інтолерантність.

Мета: познайомити студентів з поняттям «національна свідомість»; розкрити способи виховання толерантності; формувати вміння аналізувати толерантні та інтолерантні види; обґрунтувати поняття про різні типи толерантності.

Ключові слова: національна свідомість, типологізація, толерантність, інтолерантність.

Основні питання:

1. Полікультурне виховання. Національна самосвідомість.
2. Типологізація толерантності.
3. Поняття та види толерантності, інтолерантності.

4. Причини інтолерантності.

Рекомендовані інформаційні джерела: 7,8,9,10,11,12,13,14.

Основні: 7,8,9,10,11,12,13,14.

Допоміжні: 1, інтернет-ресурси.

Практичне заняття 1.4 (виконується після вивчення теми 1.4 Змістовного модулю 1)

Тема 1.4. Полікультурна компетентність педагога.

Мета: познайомити студентів з трактуванням понять «компетенція» та «компетентність»; вміти аналізувати рівень професіоналізму сучасного педагога; розкрити зміст полікультурної компетентності педагога; сформувати уявлення про якості полікультурно компетентного педагога.

Ключові слова: компетенція, компетентність, компетентно-мобільний фахівець, інтеркультурна, соціокультурна, країнознавча, культурознавча, соціолінгвістична.

Освітні питання:

1. Науковий аналіз категорій «компетенція» та «компетентність».
2. Рівень професіоналізму педагога.
3. Полікультурна компетентність майбутнього педагога.

Рекомендовані інформаційні джерела: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22.

Основні: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22.

Допоміжні: інтернет-ресурси.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. КУЛЬТУРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА

Практичне заняття 2.1 (виконується після вивчення теми 2.1 Змістовного модулю 2)

Тема 2.1. Інноваційна культура як вищий прояв загальнокультурних професійних та особистісних якостей педагога.

Мета: здійснити теоретичний аналіз та обґрунтування поняття «інноваційна культура педагога», визначити основні особливості та структурні компоненти інноваційної культури педагога.

Ключові слова: інновація, культура, інноваційна культура, культуротворчість, інноваційна діяльність, інноваційна спрямованість.

Освітні питання:

1. Сутність культури.
2. Феномен інноваційної культури.
3. Інноваційна культура педагога – високий рівень педагогічної діяльності.
4. Компоненти інноваційної культури педагога.

Рекомендовані інформаційні джерела: 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.

Основні: 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.

Допоміжні: 2, інтернет-ресурси.

Практичне заняття 2.2-2.3. (виконується після вивчення теми 2.2-2.3. Змістовного модулю 2)

Тема 2.2-2.3. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти.

Мета: ознайомити студентів з культурою як матеріальним і духовним середовищем існування людини, умовою розвитку її творчих здібностей; обґрунтувати поняття гуманітаризація освіти та культуротворча діяльність; розглянути пріоритетні напрями, структуру та принципи культуротворчої діяльності.

Ключові слова: особистість, культура, культуротворчість, гуманітаризація, мистецтво, освіта.

Освітні питання:

1. Культура в житті суспільства.
2. Гуманітаризація освіти.
3. Синкретизм культуротворчої діяльності.

Рекомендовані інформаційні джерела: 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40.

Основні: 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40.

Допоміжні: 3, 4, 5, 6, 7, інтернет-ресурси.

Практичне заняття 2.4. (виконується після вивчення теми 2.4. Змістовного модулю 2)

Тема 2.4. Формування полікультурної компетенції майбутніх спеціалістів.

Мета: ознайомити студентів з ключовими компетентностями майбутнього спеціаліста; розкрити професійну компетентність педагога, що передбачає наявність професійних знань, умінь, навичок і досвіду їх застосування в практичній діяльності; обґрунтувати формування полікультурної компетентності педагогів як складової їх професійної компетентності.

Ключові слова: ключові компетентності, новаторство, багатокультурність, гуманістичний характер, «людина культура».

Основні питання

1. Ключові компетентності.
2. Майбутній педагог. Який він?
3. Практичні вміння педагога.

Рекомендовані інформаційні джерела: 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48.

Основні: 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48.

Допоміжні: 8, інтернет-ресурси.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. БАГАТОКУЛЬТУРНІСТЬ І ОСВІТА

Тема 1. 1. Освіта як культурний феномен людства.

Зміст завдань самостійної роботи за модулем 1.

Питання для самостійної роботи:

1. Що таке культура?
2. Охарактеризуйте зміст ключових понять у вітчизняній та зарубіжній педагогіці.
3. Назвіть проблеми полікультурної освіти.
4. У чому виявляються національні особливості національної культури?
5. Назвіть ознаки схожості різних культур.
6. Хто є фундаторами полікультурної освіти?
7. Які основні засади полікультурності ви можете назвати?
8. Яка мета полікультурного виховання?
9. Які основні риси полікультурної особистості?

Тестовий контроль (виконати письмово)

1. Продовжити думку «Полікультурна освіта - це...».
2. Що є основним шляхом розвитку полікультурності? Назвіть їх.
3. Відмітити основні риси полікультурної особистості:
  - а) відповідальність, чесність, наполегливість;
  - б) толерантність, комунікабельність, повага до цінностей інших культур, обізнаність про інші культурні цінності;
  - в) активність, толерантність, впевненість, чемність.

Завдання. Читацький челендж.

Створити відеоролик із прочитаних книг відповідно до теми освіта і культура.

Рекомендовані інформаційні джерела: 1,2,3.

Основні: 1,2,3.

Допоміжні: інтернет-ресурси.

Форма звітності – семінарське, практичне заняття.

Тема 1.2. Полікультурна освіта в Україні: до сутності поняття.

Питання для самостійної роботи:

1. Хто такі «етнічні українці»?
2. Чому важливо приділяти особливу увагу полікультурному вихованню?
3. Яка мета полікультурного виховання?
4. У яких нормативно-законодавчих документах закладені ідеї полікультурності?
5. Назвіть важливу складову модернізації цілей та змісту національних освітніх систем в країнах Європи (включаючи Україну).
6. Як трактують полікультурну освіту українські вчені?

Тестовий контроль (виконати письмово)

1. Яку чверть населення становлять етнічні українці?
  - а) дві чверті населення;
  - б) майже три чверті населення.
2. Назвіть, з яких лінгво-етнічних груп складається населення України?
  - а) україномовних українців (близько 40 %), російськомовних українців (33-34 %) та російськомовних росіян (21 %);
  - б) україномовних українців (близько 40 %) та російськомовних українців (33-34 %).
3. Яке досягнення є результатом мультилінгвальної освіти?
  - а) опанування спеціальних знань, прилучення до цінностей світової культури та розвитку соціально-комунікативних здібностей особистості;
  - б) отримання нових професійних навичок.

Створити етнічну карту України – карту, яка показує географічне розміщення й просторові взаємини явищ й об'єктів.

Тренінг на тему «Ми схожі, ми різні...»

Рекомендовані інформаційні джерела: 4,5,6.

Основні: 4,5,6.

Допоміжні: 1, інтернет-ресурси.

Форма звітності – семінарське, практичне заняття.

Тема 1.3. Національна свідомість. Толерантність та інтолерантність.

Питання для самостійної роботи:

1. Що таке «національна самосвідомість»?
2. Назвіть різні способи виховання толерантності.
3. Що таке «толерантність»?
4. Назвіть види толерантності та інтолерантності за ієрархічним принципом сходження.
5. Що таке міжнаціональна толерантність?
6. Яка причина інтолерантності?
7. Яких завдань необхідно дотримуватись для виховання полікультурної особи?

Дидактична вправа «Підбери трактування до визначення».

Вправа «Підібрати слова антоніми».

Рекомендовані інформаційні джерела: 7,8,9,10,11,12,13,14.

Основні: 7,8,9,10,11,12,13,14.

Допоміжні: 1, інтернет-ресурси.

Форма звітності – семінарське, практичне заняття.

Тема 1.4. Полікультурна компетентність педагога.

Питання для самостійної роботи:

1. Що таке компетенція та компетентність?
2. Які погляди на професійну компетентність педагога існують в науково-педагогічній літературі?
3. Який вигляд має зміст полікультурної компетентності педагога, що активно запроваджується в освітній процес?
4. Яка база знань є ядром полікультурної компетентності педагога?
5. Назвіть професійно значущі якості полікультурно компетентного педагога.
6. Які компоненти виділяє Л.Данилова в структурі полікультурної компетентності особистості?

Підібрати вислови науковців про педагога.

Рекомендовані інформаційні джерела: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22.

Основні: 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22.

Допоміжні: інтернет-ресурси.

Форма звітності – семінарське, практичне заняття.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. КУЛЬТУРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГА

Тема 2.1. Інноваційна культура як вищий прояв загальнокультурних професійних та особистісних якостей педагога.

Питання для самостійної роботи:

1. Назвіть основні функції інноваційної культури.
2. Якими професійними та особистісними якостями має володіти педагог, якому властива розвинена інноваційна культура?
3. На яких трьох основних рівнях можуть існувати педагогічні цінності?
4. Що включає в себе комунікативний компонент?
5. Назвіть завдання інноваційної культури в системі інноваційної діяльності.
6. Чому інноваційна культура педагога є вищим проявом його професійної компетентності?

Підготувати семінар-практикум на тему: «Інноваційні підходи у роботі педагога».

Підібрати ігрові вправи до семінару-практикуму.

Рекомендовані інформаційні джерела: 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.

Основні: 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.

Допоміжні: 2, інтернет-ресурси.

Форма звітності – семінарське, практичне заняття.

Тема 2.2-2.3. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти.

Питання для самостійної роботи:

1. Якими факторами можна охарактеризувати культуровідповідний розвиток?
2. Назвіть трактування поняття «гуманітаризація навчання».
3. Які специфічні якості має культуротворча діяльність?
4. Назвіть підходи до трактування культуротворчої діяльності.
5. Якими структурними компонентами пояснюється синкретизм культуротворчої діяльності?
6. Назвіть принципи культуротворчої діяльності.

Скласти розповідь використовуючи методику СТОРІТЕЛІНГ.

Розробити анкету для педагогів у google формі.

Рекомендовані інформаційні джерела: 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40.

Основні: 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40.

Допоміжні: 3, 4, 5, 6, 7, інтернет-ресурси.

Форма звітності – семінарське, практичне заняття.

Тема 2.4. Формування полікультурної компетенції майбутніх спеціалістів.

Питання для самостійної роботи:

1. Назвіть ключові компетентності педагога?
2. Які погляди на професійну компетентність учителя існують в науково-педагогічній літературі?
3. Які нові вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів висуває сучасна соціокультурна ситуація в Україні?
4. Який вигляд має зміст полікультурної компетентності учителя пов'язаний із структурою змісту полікультурної освіти та активно запроваджується в освітній процес?
5. Назвіть базу знань, що є ядром полікультурної компетентності педагога.
6. Що варто віднести до професійно значущих якостей полікультурно компетентного педагога?

Зробити відеоролик на тему «Професійна компетентність педагога».

Рекомендовані інформаційні джерела: 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48.

Основні: 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48.

Допоміжні: 8, інтернет-ресурси.

Форма звітності – семінарське, практичне заняття.

Індивідуальні завдання

1. Підготувати семінар-практикум для педагогів.
2. Скласти кросворд використовуючи ключові слова.
3. Скласти вірш за методикою СИНКВЕЙН використовуючи ключові слова.
4. Виготовити портфоліо сучасного педагога.
5. Намалювати мнемотаблицю до власного вірша.
6. Ознайомитись з методикою СТОРІТЕЛІНГ та скласти розповідь за даною методикою.
7. Створити презентацію «Сучасний педагог ХХІ ст».
8. Розробити тести «Інноваційний підхід у роботі з дітьми».
9. Підібрати вислови науковців про педагога.
10. Зробити відеоролик на тему «Професійна компетентність педагога» (творчий підхід студента).

V. Контроль якості знань студентів

5.1. Форми і методи поточного контролю

Форми поточного контролю: лекція (традиційна, проблемна, лекція-диспут) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), семінари, практичні та лабораторні заняття.

Дистанційне навчання здійснюється за допомогою комп'ютерних телекомунікацій, має наступні форми поточного контролю:

– Система Moodle - це платформа, на якій розміщені навчальні матеріали, реалізовується спілкування “студент-студент”, “студент-викладач”, контролюються знання студентів, але й здійснювати управління освітнім процесом.

– Cool Meet – проведення дистанційних конференцій, лекційних, семінарських та лабораторних занять, інших форм навчальних занять, проведених за допомогою засобів телекомунікацій і інших можливостей "Всесвітньої павутини".

У процесі оцінювання поточних навчальних досягнень студентів дистанційного навчання застосовуються такі методи:

➤ *Методи навчання за допомогою взаємодії слухача з освітніми ресурсами при мінімальній участі викладача і студентів (самонавчання).* Для розвитку цих методів характерний мультимедійний підхід, коли за допомогою різноманітних засобів створюються освітні ресурси: друковані, аудіо-, відеоматеріали та навчальні матеріали, що надходять з комп'ютерних мереж.

➤ *Методи індивідуалізованого викладання і навчання, для яких характерні взаємини одного студента з одним викладачем чи одного студента з іншим студентом (навчання "одиндо одного").* Ці методи реалізуються в дистанційній освіті в основному за допомогою таких технологій, як телефон, звичайна та електронна пошти; методи, в основі яких лежить надання студентам навчального матеріалу викладачем чи експертом, при якому студенти не відіграють активної ролі у комунікації (навчання "один до багатьох").

➤ Методи, для яких характерна активна взаємодія між всіма учасниками освітнього процесу (навчання "багато до багатьох").

У процесі оцінювання поточних навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

➤ *Методи усного контролю:* індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, колоквіуми.

➤ *Методи письмового контролю:* тести.

➤ *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

1.2. Форми і методи підсумкового контролю

➤ Форми підсумкового контролю дистанційного навчання: Екзамен (інтернет-трансляції).

Форми підсумкового контролю: Екзамен (письмовий)

У процесі оцінювання підсумкових освітніх досягнень студентів дистанційного навчання застосовуються такі методи:

➤ *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

У процесі оцінювання поточних навчальних досягнень студентів дистанційного навчання застосовуються такі методи:

➤ *Методи усного контролю:* індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда, колоквіуми.

➤ *Методи письмового контролю:* тести.

➤ *Методи самоконтролю:* уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

Шкала оцінювання результатів ПОТОЧНИХ (СЕМЕСТРОВИХ) видів навчальної діяльності: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для оцінювання результатів поточних (семестрових) видів навчальної діяльності
54-60	A	відмінно
48-53	B	добре
42-47	C	
39-41	D	задовільно
36-38	E	
21-35	FX	незадовільно з можливістю повторного виконання окремих видів навчальної діяльності
0-20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

**Шкала оцінювання результатів ЕКЗАМЕНУ:
національна та ECTS**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
36-40	A	відмінно
32-35	B	добре
28-31	C	
26-27	D	задовільно
24-25	E	
14-23	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-13	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90 – 100	A	відмінно
80-89	B	добре
70-79	C	
65-69	D	задовільно
60-64	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

VI. Навчально-методична карта дисципліни «Полікультурна освіта»

Всього 90 год., лекції – 18 год., семінарські – 21 год., самостійна робота – 51 год., форма контролю – залік.

Модулі	Модуль I				Модуль II			
Лекції	1	2	3	4	5	6-7	8	
Теорет. розділи	ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. Багатокультурність і освіта. 50 б.				ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. Культуротворча діяльність педагога. 50 б.			
Теми лекцій	Тема 1.1. Освіта як культурний феномен		Тема 1.2. Полікультурна освіта в Україні: до сутності поняття.	Тема 1.3. Національна свідомість. Толерантність та інтолерантність.	Тема 1.4. Полікультурна компетентність педагога.	Тема 2.1. Інноваційна культура як вищий прояв загальнокультурних професійних та особистісних якостей	Тема 2.2-2.3. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти.	Тема 2.3. Формування полікультурної компетенції майбутніх спеціалістів.
Теми практичних занять	Практичне 1.1. Освіта як культурний феномен людства. 7 б.		Практичне 1.2. Полікультурна освіта в Україні: до сутності поняття. 7 б.	Практичне 1.3. Національна свідомість. Толерантність та інтолерантність. 7 б.	Практичне 1.4. Полікультурна компетентність педагога. 7 б.	Практичне 2.1. Інноваційна культура як вищий прояв загальнокультурних професійних та особистісних якостей педагога. 7 б.	Практичне 2.2-2.3. Культуротворча діяльність як пріоритет сучасної вищої освіти 14 б.	Практичне 2.3. Формування полікультурної компетенції майбутніх спеціалістів. 7 б.
Самостійна робота	10 б.				10 б.			
Види контролю	Модульна контрольна робота I 12 б.				Модульна контрольна робота II 12 б.			
Залік – 100 б.								

VII. Основні й допоміжні інформаційні джерела для вивчення курсу

Основна:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 343 с.
2. М'язова І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація» / І. Ю.М'язова // Філософські проблеми гуманітарних наук. – 2006. – № 8. – С. 108–113.
3. Мишланова С.Л., Пермякова Т.М. Межкультурная парадигма и перспективы межкультурной коммуникации // Стереотипность и творчество в тексте. Межвуз. сб. науч. тр. – Пермь, 2005. – С. 340-350.
4. Певзнер М. Н. Билингвальное образование в эпоху глобализации: монография / М. Н. Певзнер, А. Г. Ширин. – Великий Новгород, 2010.
5. Асаєва В. В. Філософія сучасної полікультурної, мультилінгвальної освіти [Електронний ресурс] / В. В. Асаєва // Науковий вісник України. – Режим доступу : www.info-library.com.ua/books-txt11612.html.
6. Вікторов В. Проблема управління якістю освіти (соціальнофілософський аналіз) / В. Вікторов // Вища освіта України. – 2005. – № 4(14). – С. 17–22.
7. Агранат Ю. В. Педагогическое обеспечение развития поликультурной направленности будущих специалистов социальной сферы при обучении иностранному языку / Ю. В. Агранат // Известия Российского государственного педагогического университета имени А. И. Герцена. – 2007. – С. 15–20.
8. Дмитриев Г. Д. Многокультурное образование / Г. Д. Дмитриев. – М.: Народное образование, 1999. – 208с.
9. Джурицкий А. Н. Поликультурное воспитание: сущность и перспективы развития / А. Н. Джурицкий // Педагогика. – 2002.– № 10.
10. Макаев В. В. Поликультурное образование – актуальная проблема современной школы / В. В. Макаев, З. А. Малькова, Л. Л. Супрунова // Педагогика. – 1999. – № 3. – С. 5.
11. Мосиенко Л. В. Генезис педагогического знания о диалоге / Л. В. Мосиенко // Вестник ОГУ. – 2009. – № 11. – С. 152–158.
12. Николаева Л. В. Межкультурная коммуникация и толерантность / Л. В. Николаева // Педагогическое образование и наука. – 2008. – № 2. – С. 88–92.
13. Ожегов С. И. Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М.: Советская энциклопедия, 1968. – 900 с.
14. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М. М.Фіцула. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 542 с.
15. Агадуллін Р.Р. Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект / Р.Р.Агадуллін // Педагогіка і психологія / гол. ред. В.Г.Кремень. – К.: «Педагогічна преса», 2004. – № 3. – С. 18-29.
16. Библик С.П. Словник іншомовних слів: Тлумачення, словотворення та слововживання: Близько 35 000 слів і словосполучень / С.П.Библик, Г.М.Сюта // (ред.) С.Я. Єрмоленко. – Х.: Фоліо, 2006. – 623 с.
17. Васютенкова И.В. Развитие поликультурной компетентности учителя в условиях последиplomного педагогического образования: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.08 / Васютенкова Инна Викторовна. – Санкт-Петербург, 2006. – 160 с.
18. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. – Ірпін: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
19. Кузьменко В.В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: навчальний посібник / В.В.Кузьменко, Л.А.Гончаренко. – Херсон: РІПО, 2006. – 92 с.
20. Селевко Г.К. Компетентности и их классификация / Г.К. Селевко // Народное образование / гл. ред. А.М.Кушнир. – М.: «Педагогика», 2004. – № 4. – С.138-143.

21. Сенько Ю.В. Гуманитарные основы педагогического образования: Курс лекций: учебное пособие для студентов высш. пед. учебн. завед. / Ю.В. Сенько. – М.: Академия, 2000. – 240 с.
22. Хуторской А. Ключевые компетенции как результат личностно-ориентированной парадигмы образования / А.Хуторской // Народное образование. – М.: «Педагогика». – 2003. – №2. – С. 58-64.
23. Балабанов В. О. До проблеми формування інноваційної культури суспільства / В. О. Балабанов // XXI століття: Альтернативні моделі розвитку суспільства. Третя світова Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2014, № 3 (37) 345 теорія : матеріали Третьої міжнародної науково-теоретичної конференції, 21–22 травня 2004 року. – Частина 1. / ред. Г. П. Балабанова. – К.: Фенікс, 2004. – С. 388–391.
24. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності / О. Бартків // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – № 1. – С. 52–58.
25. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.
26. Леонтьєва В. М. Культуротворчість: природа, системи, процеси: автореф. дис. ... д. філос. наук: спец. 09.00.04 / В. М. Леонтьєва. – Харків, 2004. – 32 с.
27. Носков В. Соціально-психологічні детермінанти інноваційної культури в гуманітарному ВНЗ / В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросініна // Соціальна психологія: збірник наукових праць. – 2005. – № 4 (12). – С. 69–83.
28. Сидоров С. В. Взаимосвязь основных компонентов инновационной культуры учителя / С. В. Сидоров // Инновации и современные технологии в системе образования : материалы международной научно-практической конференции 20–21 февраля 2011 года. – Пенза – Ереван – Шадринск : Научно-издательский центр «Социосфера», 2011. – 317 с.
29. Фокина В. Н. Инновационная культура преподавателя ВУЗа: теоретическая модель социологического исследования / В. Н. Фокина // Инновации в образовании. – 2001. – № 1. – С. 38–55.
30. Цыркун И. И. Дидактические основы генезиса специальной инновационной подготовки студентов в условиях многоуровневого образования: автореф. дис. ... доктора пед. наук : 13.00.08 / И. И. Цыркун ; Белорусский государственный педагогический университет имени М. Танка. – Минск, 1998. – 32 с.
31. Афанасьев Юрий Николаевич. Гуманитарный университет третьего тысячелетия / Юрий Николаевич Афанасьев. – М.: РГГУ, 2000. – 176 с.
32. Зязюн І. А. Ціннісний потенціал професійних якостей учителя // Розвиток психологічної готовності педагогів до творчої професійної діяльності: наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн [за наук. ред. Е. О. Помиткіна]. – К., 2010. – С. 5–14.
33. Колесникова И. А. Гуманитаризация непрерывного образования – одно из направлений модернизации общества / И. А. Колесникова // Социально-гуманитарные знания. – 2004. – № 1. – С. 86–107.
34. Новиков А. М. Методология художественной деятельности / А. М. Новиков. – М.: «Эгвес», 2008. – 72 с.
35. Новолодская Татьяна Алексеевна Философские проблемы социально-гуманитарного знания: уч. пособие для студ ВУЗов / Т. А. Новолодская, В. Н. Садовников. – СПб: СПбГУ ИТМО, 2008. – 206 с.
36. Отич Олена Миколаївна. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: дис. .. д-ра наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. М. Отич, К., – 2009. – 459 с.
37. Рубан Ю. Г. Концептуальні засади гуманітарного розвитку України: стратегічні пріоритети державної політики / Юрій Рубан // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 3 (12). – С. 5-10.

38. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. для студ. ВНЗ / О. П. Рудницька – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
39. Сулова Т. Д. Формирование художественно-эстетической культуры учителя: автореф дис. ... д-ра. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Сулова Тамара Дмитриевна. – М., 1998. – 410 с.
40. Щолокова О. П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: монографія / О. П. Щолокова. – К., 1996. – 173 с.
41. Агадуллін Р.Р. Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект / Р.Р.Агадуллін // Педагогіка і психологія / гол. ред. В.Г.Кремень. – К.: «Педагогічна преса», 2004. – № 3. – С. 18-29.
42. Бибик С.П. Словник іншомовних слів: Тлумачення, словотворення та слововживання: Близько 35 000 слів і словосполучень / С.П.Бибик, Г.М.Сюта // (ред.) С.Я. Єрмоленко. – Х.: Фоліо, 2006. – 623 с.
43. Васютенкова І.В. Развитие поликультурной компетентности учителя в условиях последипломного педагогического образования: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 / Васютенкова Инна Викторовна. – Санкт-Петербург, 2006. – 160 с.
44. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – К. – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
45. Кузьменко В.В. Формування полікультурної компетентності вчителів загальноосвітньої школи: навчальний посібник / В.В.Кузьменко, Л.А.Гончаренко. – Херсон: РІПО, 2006. – 92 с.
46. Селевко Г.К. Компетентности и их классификация / Г.К. Селевко // Народное образование / гл. ред. А.М.Кушнир. – М.: «Педагогика», 2004. – № 4. – С.138-143.
47. Сенько Ю.В. Гуманитарные основы педагогического образования: Курс лекций: учебное пособие для студентов высш. пед. учебн. завед. / Ю.В. Сенько. – М.: Академия, 2000. – 240 с.
48. Хуторской А. Ключевые компетенции как результат личностно-ориентированной парадигмы образования / А. Хуторской // Народное образование. – М.: «Педагогика». – 2003. – №2. – С. 58-64.

Допоміжна та інформаційні ресурси:

1. Словник іншомовних слів, головна редакція УРЕ, 1974.
2. Торгунская Н. Л. Личностное знание как механизм развития педагогических инноваций [Электронный ресурс] / Н. Л. Торгунская // Знание. Понимание. Умение : электронный журнал. – 2008. – № 1. – Режим доступа : [http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/1\(2\)/Torgunskaja/](http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/1(2)/Torgunskaja/).
3. Выготский Лев Семенович. Психология искусства [Электронный ресурс] / Л. С. Выготский [под ред. М. Г. Ярошевского]. – М.: Педагогика, 1987. – 341 с. URL: http://elib.gnpbu.ru/text/vygotsky_psihologiyaiskusstva_1987/
4. Гуружапов В. А. Мультикультурное образование. Эстетическое развитие [Электронный ресурс] / В. А. Гуружапов. – М.: АНО «ПЭБ», 2010. – 87 с. – URL: <http://www.persev.ru/hudozhestvennye-predstavleniya>
5. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
6. Образование: сокровитное сокровище (Learning: The Treasure Within): Основные положения Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века [Электронный ресурс] / UNESCO, 1996. – 42 с. – URL: <http://www.ifap.ru/library/book201.pdf>.
7. Племенюк М. Г. Художественная деятельность как фактор развития гуманистической культуры личности будущего учителя: автореф дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» [Электронный ресурс] / Племенюк Марина

Георгиевна, Комсомольск-на-Амуре, 2002. – 226 с. – URL:
<http://www.ifap.ru/library/book201.pdf>.

8. Freire P. The Politics of Education: Culture, Power and Liberation / P. Freire. – South Hadley: MA: Bergin and Garvey, 1992. – 111 p.